

KABUL GÜNLERİ*

Doç. Dr. Mahmut TEZCAN*

Dünyada En Güzel Şey Nedir?

- Fransız için : Esprili genç kadın
İngiliz için : Gemi
İtalyan için : Akılsız güzel
Alman için : Askeri geçit resmi ve tören
Amerikan için : Dolar için iş
Türk için : Buyrun oturalım.

Türk konukseverliği, günümüze kadar sürüp gelen Türklerin en önemli özelliklerinden birisidir. (Tezcan, 1974: 219-222) Konukseverlik, günümüz kent ortamında belirli ölçüde azalmakla birlikte, yine de etkinliğini sürdürmektedir. Bu incelememizde, sözünü edeceğimiz kabul günleri de konukseverlik özelliğinin kent ortamındaki devamıdır.

Konukseverlik, göçebe Türk toplumunda bile çok önemli bir değerdi. Kaşgarlı Mahmut, "Konuk gelince kut (uğur) gelir" der. Dede Korkut hikâyelerinde, "Misafiri gelmeyen kara evler yıkılsa daha iyi" denmekte, iyi bir ev kadınının özellikleri arasında, konuğa iyi davranmak belirtilmektedir. (Güllülü, 1978:58)

Göçebe geleneklerinde konukseverlik, bir taraftan da cömertliğe bağlanmaktadır. Cömertliğin kaynağı, bir insanın ne kadar malı olursa nasibinden fazlasını yiyemez geleneğine dayanmaktadır. Yine Kaşgarlı Mahmut, "başkalarına tatlı aş ver; konuğunu ağırla. Bu sayede millet arasında şöhretin artsın" demektedir (Güllülü, 1978: 59).

Günümüzde konukseverlik, yine Türk toplumunda etkinliğini sürdürmektedir. Kırsal kesimde daha canlı ve etkin olan konuksever-

* A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Elemanı.

** 26-28 Ekim 1984 tarihinde Konya Kültür ve Turizm Derneğince Konya'da düzenlenen Türk Folklor ve Halk Edebiyatı Kongresi'ne sunulan tebliğdir.

lik, kent yaşamında daha değişik biçimlerde uygulanmaktadır. Sözü-nü ettiğimiz kabul günleri, kentlerde sadece kadınlar arasında uygulanmaktadır ve konukseverlik geleneğinin bir devamıdır. Erkeklerin kahvehaneleri olduğu için onlarda kabul günü geleneğine gerek yoktur.

Kent ortamında kadının çalışma yaşamına girmesiyle konuk kabul etme de formel hale gelmiştir. Kadının her zaman habersiz konuk kabul etmesi için zamanı yoktur. Aynı durum kasabalarda da formel duruma gelmiştir. Kasabalarda, özellikle üst tabakalarda ve dışarı açılmış ailelerde görülür. Hanımlar kabul günü kavramını daha da kısaltarak "Gün" deyimini kullanırlar. Orta tabakalara mensup hanımlar ise bazı yörelerde (Örneğin Karadeniz Ereğlisi) gün geleneğini küçümseyerek bunu bir zübbelik sayarlar (Kıray, 1964: 143). Türkiye genelinde orta ve üst tabaka hanımları gün geleneğini uygulamaktadır. Bununla birlikte, gün geleneği bütün yurttaki, giderek alt tabakalara doğru yayılma eğilimi göstermektedir.

Kadınlar arasındaki mevcut sosyal mesafe, kocalarının çevre-deki statülerine bağlıdır. Üst tabakalara mensup günlerdeki kadınlar, özellikle bu hususa önem verirler.

Gün dışında hanımların yakın arkadaş ve dostları, günün her saatinde birbirlerini ziyaret ederler. Günler ise daha geniş bir çevreyi içine alan formel bir yapıya sahiptir.

Gün Nedir?

Ev hanımlarının boş zamanlarını değerlendirmek için ayda bir kez kendilerinin belirledikleri tarihlerde ve kendi evlerinde verdikleri kendine özgü kurallara bağlı bir çeşit dâvet, sosyal toplanmadır.

Günümüz Türkiyesinde günler kent antropolojisi açısından kendine özgü kurallar geliştirmiş, gelenekselleşmiş bir kültür ögesi olmuştur. Yurdun her yerinde benzerlikler göstermektedir.

Gün Çeşitleri

Günler birbirleriyle benzerlik göstermekle birlikte, bazan yer, amaç ve katılanlar bakımından farklılıklar göstermektedir.

a) *Akraba Günleri*

Sadece akrabalarından oluşan günlerdir. Büyük kentlerdeki günlerin bir kısmı sadece akrabalar arasında yapılır. Ankara, İstanbul,

İzmir gibi büyük kentlerde ulaşım güçlüğü ve çeşitli semtlere dağınık olarak yerleşmiş akrabalar, ancak günler yoluyla görüşmek imkânını bulmaktadırlar.

Kayseri'de varlıklı ailelerde görülen bir gün çeşidi de şudur: Bayramdan bayrama, kentin merkez otellerinden ya da lokantalarından birisi bir günlüğüne kiralanıp tüm akrabalar oraya gelir ve orada görüşürler. Erkekler ve çocuklar birlikte olurlar.

b) *Çalışan Kadın Günleri*

Çalışan kadınların düzenledikleri günler ise, genellikle çalıştıkları iş yerlerindeki arkadaşlarından oluşur. Daha çok hafta sonlarına denk getirilir. Nitelik olarak çalışmayan kadınların günleri ile benzerlik gösterirler.

c) *Genç Kız Günleri*

Ayrıca sadece genç kızların düzenledikleri günler de vardır. Akranlarıyla toplanarak eğlenirler. Bu toplantılar kadınlarıki gibi yoğun hazırlıkları gerektirmez.

d) *Kumar Günleri*

Üst sosyo-ekonomik kesimdeki hanımların bir kısmı, sadece kumar için gün düzenlemektedirler. Orada diğer günlerden farklı olarak, masanın başına oturulup konken v.s. oynayarak saatlerce oturu-lan yerden kalkılmaz. Bu arada birşeyler de yiyip içerler. Fakat, oyuna daha çok önem verilir.

Günlerde esas amaç, eşdost, konu komşunun bir araya gelerek görüşmeleri, eğlenmeleridir. Bizim burada ele aldığımız günler ise bu türdendir.

Gün Hazırlıkları

Günler genellikle öğleden sonra düzenlenir.

Gün hazırlıkları oldukça yoğun ve yorucudur. Bir gün önceden tüm ev halkı, bir sonraki günün beyecanı ile tüm evi baştan aşağı temizlerler. Mobilyalar yeniden yerleştirilir ya da yerleri değiştirilir. En güzel örtüler çıkarılıp serilir. Tüm ev, camlar dahil olmak üzere güzelce temizlenir. Çünkü hanımlar geldikleri zaman tozlu, temizlenmemiş bir yer görürlerse acımasız olarak başka yerde ve zamanda ev sahibi-

ni kötülerler, dedikodusunu yaparlar. Vazolara çiçek konur, en güzel süs eşyaları sergilenir. O gün ya da daha önceden tuzlu ve tatlı olmak üzere pasta, kurabiye, börek, çörek cinsinden yiyecekler hazırlanır. En güzide servis takımları çıkarılır. Evdekiler güzel giysilerini hazırlayıp giyinirler. Hatta berbere gidilir. Güne gelenler de itinalı giyinirler.

Günlere genellikle çocuk getirilmez. Fakat zorunlu sebeplerle yine de çocuğunu getirenler olur. Yalnız, genç kızlar annelerinin yanında gelirler. Bunlar servis yaparken ev sahibine yardımcı olurlar.

Günlerde çoğu kez, 10-12 kişi ile toplanılır. Fakat evin büyüklüğüne göre bu sayı artabilir.

Çay kazasında, ev sahibinin yeter sayıda terliği olmayacağı düşüncesiyle kalabalık olan günlere herkes yanına kendi terliğini alarak gider.

Günlerde Neler Yapılır?

Gelenlere önce kolonya, sonra şeker, daha sonra da sigara ikram edilir.

Günde yapılan şeylerin başında sohbet gelir. Bunlar güncel konular, siyasal haberler, sanatçılar, TV-Radyo programları ve mahalli haberlerden oluşur. Tabi bu arada dedikoduya da baş vurulur. Katılanların niteliklerine göre dedikodular da kibar cinsten çekiştirmeler olabileceği gibi daha ağır suçlamalar da olabilir.

Günler, kasabanın sosyal yapısını yorumlamak için bir araçtır (Benedict, 1974). Fıkralar ve ilginç haberler de bu arada bol bol yer alır. Kocaları, çocukları hakkındaki konuşmalar ve yetişkin çocuklarının çapkınlıkları da konuşmalarda geniş yer alır. Elbise modelleri, yemek tarifleri, ev döşeme konuları da konuşmalarda yer alır.

Günlerdeki temel etkinliklerden birisi de nakış işlemektir. Kadınların başta gelen merakları arasındaki nakış, hem kendi kızları için, çeyize koymak amacıyla, hem evde kullanmak için, hem eşe dosta akrabaya hediye için işlenir. En son model el işleri yapılır. Örnekler alınıp verilir. Ayrıca nasıl işleneceği konusunda açıklamalar yapılır. Örgüler ve iğne oyaları da diğer yapılan el işleridir.

Müzik ve eğlence, halk oyunları da günlerin bir özelliğidir. Günlerin en neşeli bölümü de budur. Özellikle oyun havaları çalınarak oynanır ve şarkılar çalınır söylenir, halay çekilir, gülüp eğlenilir.

Günlerin önemli bir özelliği de yiyecek ve içecek faslıdır. Çay servisi yapılırca pastalar ve çörekler de birlikte ikram edilir.

Çay kazasında ikramlarda hali vakti yerinde olan aileler çay yanında dört çeşit yiyecek sunmaktadır. Diğerleri birisi tatlı (kek gibi) birisi de tuzlu (poğaç, çörek gibi) olmak üzere iki çeşit yiyecek sunmaktadır.

Çay servisi, iki kez yapılır. Üçüncü kez çay servisi sadece isteyenlere yapılır. Çayı çok sevenler varsa onlar için dördüncü, beşinci kez çay servisi yapılır.

Bu arada günlerin adeta gelenekselleşmiş yiyeceklerinden birisi de "Kısır" dır. Acılı baharatlı olarak hazırlanan kısır yanında ayrıca turşu, ayran v.s. gibi şeyler de ikram edilmektedir. Güne gelen hanımlar o gün fazla birşey yemeden geldikleri için bunları bol bol yerler. Kısır, çay servisinden önce ya da sonra sunulur. Asma yaprağı, marul, kıvırcık gibi yeşillikler ile birlikte sunulmaktadır.

Bazı yerlerde çaydan önce kahve ya da limonata gibi içecekler de ikram edilir. Kayseri'de evde yapılan dondurma da ikram edilir.

Yiyecek işleri tamamlandıktan sonra eğer paralı bir gün ise kurallar çekilir ve toplanan paranın tamamı kurada çıkana verilir. Sonra, tekrar eğlenceye geçilir. Genellikle 1000 TL. nin üstünde bir para ile katılmaktadır. Akşam vakti yaklaşınca bir hanım, artık yavaş yavaş kalksak iyi olur diyerek herkesi harekete getirir ve dağılmaya başlanır. Ayrılırken herşey için teşekkür edilerek yeniden görüşmek arzularını dile getirirler.

Bazı yörelerde günlerde dinsel etkinliklere de yer verilir. Örneğin Kur'andan âyetler okunur, ilahiler söylenir.

Kalabalık günlerde genç kızlar ayrı odada oturup yer içer, sohbet ederler.

Genç kızlar, gitmeden ev sahibinin bulaşığını da yıkayarak ona yardımcı olurlar

İki gün aynı güne tesadüf ederse, bazı hanımlar önce birisine gidip orada bir süre kalmakta, daha sonra erken kalkarak ikincisine gitmektedirler.

Bazı kentlerde varlıklı ailelerin hanımları evde yoğun yiyecek hazırlıkları yapmayı göze alamadıkları için ve evin kirlenmesini isteme-

dikleri için belli bir süre ile bir pastahaneyi kiralayarak sıralarını sa-
varlar.

Günlerin Yapılmadığı Zamanlar

Turistik yerler ya da diğer kırsal yörelerde günler yaz aylarında yapılmaz (Mansur, 1972) Deniz mevsimi birçok aileler yaz tatilindedirler. Bu sebeple sonbahar başından yaz ayları başları arasında günler düzenlenir (Örneğin Bodrum).

Ayrıca, ramazanda, dinsel günlerde, ayın otuz birinci günlerinde gün düzenlenmez (Benedict, 1974).

Günlerin İşlevleri

Toplumumuzda kırsal kesim dışında gelenekselleşmiş günlerin yukarıdaki açıklamalarımızdan anlaşılacağı gibi belirli işlevleri vardır. Bu işlevleri aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

a) Hanımların bir boş zaman değerlendirme biçimini oluşturur.

b) Birbirlerini tanıyan, bilen kişileri bir araya getirerek toplumda dayanışma sağlanmış olur. (Yener, 1982) Hanımların tanıdık-çevre dost çevreleri genişler. Bazı kasabalarda (Örneğin Tütüneli) kadınların gündün başka biraraya gelecek toplantılarının olmadığını düşünürsek günlerin ne kadar önemli olduğu anlaşılır.

Bazan ev sahibinin hiç tanımadığı kimseler de gelir. Böylece tanışmalarla dostluk çevresi genişlemektedir.

c) Özellikle paralı günlerde eline toplu olarak para geçen bir hanım, bir ihtiyacını karşılar. Böylece ekonomik yardımlaşma gerçekleşir.

d) Güne katılanların eğlenmesi sağlanmaktadır.

e) Hanımların güne gelen genç kızlar arasından oğullarına eş seçme imkânı sağlanmaktadır.

f) Özellikle akrabalar arasında yapılan günler akrabalar arasındaki dayanışmayı güçlendirir.

g) Ev hanımlarının ev kadınlığı konusundaki bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi sağlanmış olur. Yemek, pasta tariflerini öğrenmeleri, örgü, nakış gibi becerilerini geliştirmeleri gibi.

g) Evin gün vesilesiyle iyice temizlenmesine yol açmaktadır.

h) Ev hanımlarının yetenek ve becerilerini sergileme imkânı bulunduğu için onların doyum sağlamalarına yol açar. Çünkü ikram edilen yiyeceklerin evde yapılmış olması güne katılanlar tarafından tercih edilir. Evde hazırlananlar daha taze, daha lezzetli, daha hesaplı olduğu için. Dışardan hazır alınan yiyecekler tercih edilmez. Bu sebeple ev hanımı, bilmediği şeyleri yapmaya zorlanmış bulunmaktadır.

1. Dünyadan, yakın çevreden, olan bitenden haberdar oldukları için bilgi sahibi olmaktadır. Buna bir tür eğitim işlevi diyebiliriz. Böylece topluluktaki olaylara katılım gelişmiş olur. Ayrıca çevredeki önemli olaylar hakkında kadınlarda bir ilgi duyma gelişir.

i. Günlerin en önemli işlevlerinden birisi de geleneklerin sürdürülmesini sağlamasıdır. Yiyecekler, el sanatları, eğlenceye ilişkin mevcut gelenekler günler sayesinde sürdürülmektedir.

Görüldüğü gibi günler, işlevselci antropologlar açısından bakıldığında, yukarıda değindiğimiz tamamen olumlu nitelikteki işlevlere sahiptir. Bu yönleriyle kadınların önemli ve yapıcı bir boş zaman değerlendirme biçimidir. Geleneksel konukseverliğimizin de devamını sağlayan bu türdeki geleneklerin kocalarca engellenmek değil, teşvik edilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Mansur, Fatma: *Bodrum-A Town In The Aegean*. 1972, Netherlands, Leiden E. J. Brill.
- Kıray, Mübaccel: *Ereğli*. Ankara 1964, D.P.T. Yayını.
- Benedict, Peter: *The Kabul Günü: Structured Visiting in An Anatolian Provincial Town*. *Anthropological Quarterly*, Vol. 47, No 1. Jan 1974.
- Tezcan, Mahmut: *Türklerle İlgili Stereotipler ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme*. Ankara, 1974, A. Ü. Eğitim Fak. Yay.
- Güllülü, Sabahattin: *Ahi Birlikleri*. İstanbul, 1978.
- Yener, Hafize: *Keşan'da Mısâfirlik Anlayışı Değişiyor*. *Meydan Dergisi*, Sayı 607-89, İstanbul, Temmuz 1982.

